

A DOUA COLOANĂ DE LUT ARS DIN SANCTUARUL FAZEI BOIAN-SPANȚOV DE LA CĂSCIOARELE (JUD. CĂLĂRAȘI)

Vladimir DUMITRESCU

Așa cum am menționat cu prilejul publicării articolului privind sanctuarul descoperit printre dărămăturile din stratul Bolan-Spanțov al așezării neo-eneolitice de pe Ostrovelul de la Căscioarele¹, pe lângă coloana cea mare, ale cărei formă și decor au putut fi reconstituite — dându-ne astfel posibilitatea să realizăm o copie în mărime naturală, aflată astăzi în Muzeul Județului Călărași — și în Imediata apropiere a ei, s-au găsit și resturile unei coloane mai subțiri. Nu am putut descrie atunci și această a doua coloană din cauza stării ei foarte proaste de conservare, și totodată pentru că, la acea dată, credeam că vom reuși să o restaurăm.

Ca și cealaltă coloană, și aceasta constitule, cel puțin pînă în prezent, o descoperire unică în cuprinsul culturilor neolitice și eneolitice de la noi din țară, chiar dacă, între timp, în urma descoperirii impunătorului sanctuar al culturii Vinca-Turdaș de la Parța, sanctuarul de la Căscioarele n-a mai rămas singuratic.

Din multe fragmente în care a fost spartă coloana cu prilejul incendiului care a distrus sanctuarul, și cu toate lipsurile — căci lipsesc cu siguranță mai multe porțiuni decît acelea care au putut fi recuperate din această coloană — rezultă că ea a avut mai mult de 1 m înălțime (punînd cap în cap fragmentele descoperite ele însumează 1,08 m). Forma ei nu a fost însă cu adevărat cilindrică, căci era mai groasă la bază, subțindu-se treptat pe măsură ce se apropie de capătul superior. Baza porțiunii păstrate are un diametru de cca. 16 cm, iar partea superioară unul de numai 12 cm.

Firește, nu se poate ști cît de înaltă va fi fost această coloană înainte de distrugerea sanctuarului, dar înclin să cred că, fiind într-o oarecare măsură un pendant al celeilalte coloane, în Imediata apropiere a căreia se aflau toate fragmentele pe care le-am putut aduna, va fi avut și ea tot cca. 2 m înălțime. Grosimea pereților de lut ars ai coloanei (care era goală în interior) este de cca. 1 cm.

Resturile descoperite de noi reprezintă de fapt numai un fel de înveliș gros al unui stilp de lemn — căci altfel ar fi fost cu neputință ca această coloană să stea „în picioare”, — înveliș făcut dintr-un lut amestecat cu multă pleavă și nu prea îngrijit frămîntat, avînd aspectul pe care îl au bucățile arse ale chirpicului pereților locuințelor incendiate.

În afară de faptul însuși că această coloană întregește imaginea interiorului sanctuarului de la Căscioarele, care era o construcție destul de complexă din punctul de vedere al elementelor legate desigur de practicile de cult — două coloane și o masă-altar, pictată și ea și situată în imediata lor apropiere — ea poate fi considerată o piesă importantă și prin decorul ei.

După felul cum se prezintă acum fragmentele, sîntem înclinați să credem că suprafața coloanei nu a avut slip, meșterul mulțumindu-se să o netezească destul de sumar, deoarece nu credem că actualul aspect zgrunțuros al suprafeței s-ar datora urmărilor incendiului care a distrus sanctuarul, sau al condițiilor în care resturile coloanei au răcut timp de atîtea milenii în apa diferitelor Inundații ale lacului infiltrate destul de mult în pămîntul Ostrovelului, în special la baza lui.

Judecînd din ceea ce se mai poate vedea, pare sigur că pe suprafața roșie cărămizie a coloanei au fost pictate două benzi albe, verticale, diametral opuse, care secționau suprafața în două zone egale. Pentru restul decorului, pictat tot cu aceleași benzi albe, late de cca. 1 cm., problema este mult mai complicată. La data cînd am examinat prima oară pictura fragmentelor împreună cu regretatul nostru colaborator Mironescu, el era înclinat să creadă că ar fi fost vorba de o bandă ce se răsucea helicoidal în jurul coloanei, de sus pînă jos. Ulterior, după reconstituirea unei porțiuni a coloanei, Elena Becheș a socotit că decorul trebuie reconstituit ca o serie de cercuri orizontale ce înconjoară coloana la o anumită distanță unul de altul. Totuși, ductul arcuit și nu orizontal al unora dintre benzile albe și chiar faptul că în anumite puncte unele dintre benzi se bifurcă, ne determină să credem că decorul — chiar dacă nu era helicoidal — era în orice caz ceva mai complex și nu se mărginea numai la benzi circular-orizontale.

Oricum, ceea ce este sigur este că — așa cum am spus — toate fragmentele aflate *in situ*, într-o poziție care, chiar de la început, ne-a indicat că ne aflăm în fața resturilor unei coloane subțiri, constituiau, de fapt, învelișul gros de cca. 1 cm al unui suport care nu putea fi decît de lemn, desigur un stîlp de lemn, netezit, ce se subția treptat de la baza (subțire și ea) spre partea superioară. Nu ni se pare util să încercăm diferite ipoteze în legătură cu felul cum se vor fi prezentat în realitate cele două capete ale stîlpului și respectiv ale coloanei. Ceea ce ni se pare sigur este că acest stîlp a fost înfipt în pămînt destul de adînc pentru a l se asigura stabilitatea — indiferent dacă va fi avut sau nu un fel de soclu de lut — și după aceea a fost învelit cu stratul de lut, pictat apoi cu alb. În ceea ce privește capătul de sus, nu se poate ști cît de mult se va fi prelungit, dar, ținînd seama de diametrul porțiunilor celor mai subțiri, este puțin probabil să fi depășit înălțimea totală a coloanei celei mari.

Însuși faptul că aceste două coloane, apropiate una de alta, aveau diametrele și chiar forma generală atît de diferite (căci coloana cea mare era perfect cilindrică) ne îndreptățește să socotim — așa cum am spus în articolul amintit — că ele nu aveau o funcțiune arhitectonică, ci exclusiv una de cult; eventual un cult al coloanei, ipoteză sprijinită și pe faptul că nu s-a găsit nici o statueta în interiorul sanctuarului. Singurele elemente de plastică descoperite în încăperea cercetată a sanctuarului sînt două mici protome de cornute, cu gît destul de lung, care, fie că provin de la vase zoomorfe (ipoteză mai puțin probabilă), fie că au decorat pereții pictați, ca și discul cu pictură tricromă publicat. De altfel, este puțin probabil ca înălțimea încăperii respective să fi fost de numai 2 m, căci atunci înviziile mai înalți ar fi trebuit să stea în sanctuar cu capetele la cîțiva centimetri de tavan.

Ar fi fost desigur preferabil să se fi putut dezveli resturile întregului sanctuar — care mai avea încă o încăpere, în afară de aceea cu pereții pictați (în care se aflau coloanele și masa-altar) (?), dar la sfîrșitul campaniei din anul 1968 acest lucru nu a mai fost posibil: să nu se uite că resturile sanctuarului erau situate la aproape 5 m adîncime, imediat deasupra nivelului din acel an al apelor lacului Cătălui și fondurile erau terminate. Iar în toamna aceluiași an, interesele gospodăriei colective a comunei au determinat deschiderea zăgazului construit cu prilejul secării aproape totale a lacului, întreaga zonă din jurul Ostrovelului fiind din nou inundată. În felul acesta, numai cca. 2—3 m — partea superioară a Ostrovelului — a rămas deasupra apelor, tell-ul prezentîndu-se din nou așa cum era în 1925, cînd regretatul nostru coleg și prieten Gh. Ștefan a descoperit așezarea și a în-

treprins săpăturile sale², și tot așa cum era și în anul 1962—1963, când noi am degajat resturile întregului strat superior (III) — nivelul apei fiind scăzut — iar apoi, în 1964, am tălat diametral o secțiune lungă de 116 m și adâncă de 5 m iar în 1965—1968 am săpat importante porțiuni din straturile I și II ale așezării.

Chiar așa, credem că nu putem fi învinuiți de subiectivism când afirmăm că descoperirea sanctuarului de la Căscioarele, alături de macheta de sanctuar din stratul Gumelnița A2 — publicată de Hortensia Dumitrescu³ — aruncă lumini noi asupra unora dintre aspectele vieții comunităților epocii neo- și eneolitice din țara noastră, asupra gândurilor lor despre lume și viață, dându-ne nouă posibilitatea să ne apropiem cu un pas mai mult de o reală și completă cunoaștere a epocii, într-un chip cel puțin tot atât de concludent ca acela pe care ni-l poate oferi studiul tipologiei uneltelor și a ceramicii.

Iar pentru a încheia această scurtă prezentare, mă simt dator să spun, după mai bine de șase decenii de activitate arheologică, că săpăturile de mică întindere ce se întreprind — din motive atât obiective cât și subiective — de cei mai mulți colegi, nu pot fi considerate decît cercetări preliminare, în vederea efectuării unor săpături exhaustive, ce trebuie să aibă ca obiectiv dezvelirea completă a unor așezări reprezentative ale diferitelor culturi pre- și protoistorice. Căci numai acestea ne pot da într-adevăr posibilitatea unei reconstituiri reale și mai complete a vieții, a gândurilor și a realizărilor predecesorilor noștri de acum multe milenii de pe aceste tărîmuri.

În această ordine de idei mă gîndesc ce ar putea însemna pentru arheologia românească și chiar pentru întreaga arheologie sud-est europeană dacă s-ar da posibilitatea să se dezvelească în întregime cele două straturi suprapuse ale marii așezări de la Gumelnița — una dintre cele mai întinse și importante așezări preistorice din țara noastră, cu o suprafață de cca. 2 ha. Pentru Gospodăria de Stat de la Ulmeni, această suprafață are o importanță cu totul minoră, mai ales că resturile chirpicii locuințelor din stratul superior împiedică o bună lucrare a pămîntului, pe cînd pentru arheologia românească degajarea unei mari suprafețe din stratul inferior și integrală a stratului superior ar da rezultate cu siguranță excepționale, cunoscută fiind bogăția materialelor din această așezare. Tot astfel, săparea necropolei vecine ar putea aduce cele mai plăcute surprize, chiar dacă nu ar da la iveală bogății ca acelea din necropola de la Varna.

Închei în speranța că aceste sugestii vor putea deveni realități nu peste prea multă vreme.

NOTE

1. Vl. Dumitrescu, SCIV, 16, 2, 1965, p. 215—238.
2. Gh. Ștefan, Dacia, II, 1925, p. 138—197.
3. Hortensia Dumitrescu, Dacia, N.S., XII, 1963, p. 387—394.

FIG. 1 CELE DOUĂ FEȚE ALE COLOANEI
SUBȚIRI DE LA CĂSCIOARELE

FIG. LES 1 DEUX FACES DE LA DEUXIÈME
COLONNE DU SANCTUAIRE DE CĂSCIOARELE.

LA DEUXIÈME COLONNE DÉCOUVERTE DANS
LE SANCTUAIRE DE LA PHASE BOIAN-SPANȚOV
DE CĂSCIOARELE (DÉPT. DE CĂLĂRAȘI)

(Résumé)

Cette colonne n'a pu être reconstituée à cause de l'état de conservation des fragments découverts. On peut cependant affirmer que ces fragments représentent seulement les restes d'un enduit en argile, mêlée de la bûle, qui recouvrait un poteau en bois, haut d'à peu près 1 m, aux diamètres de 16 cm à sa base et de 12 cm à sa partie supérieure. Le poteau était certainement enfoncé dans le sol du sanctuaire, à moins d'un mètre de l'autre colonne. Cette deuxième colonne était décorée de deux bandes peintes en blanc, larges d'à peu près 1 cm, qui la sectionnaient verticalement en deux moitiés égales, ainsi que de bandes similaires, plutôt courbes qu'horizontales et parfois bifurquées.

La présence de ces deux colonnes à l'intérieur du sanctuaire — où on n'a pas trouvé en échange aucune statuette — indique l'existence d'un culte de la colonne.